

Diccionari de religions

Introducció

El fet religiós és un patrimoni de tots que cal preservar, i aquesta publicació vol ser una eina per a expressar i compartir la varietat d'aquest patrimoni i posar-la a l'abast de tothom.

La primera intenció de l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós en oferir una eina com aquesta era, quan es va iniciar el projecte l'any 2002 —i continua sent ara la mateixa—, informar i formar per, entre altres coses, prevenir i transformar estereotips i prejudicis, de manera que l'alteritat pugui ser descoberta en tota la seva dignitat i grandesa sense reduccions ni caricatures.

Aquest *Diccionari de religions* és una versió molt ampliada i retocada del *Vocabulari de les religions per a mitjans de comunicació*,¹ que es va publicar en paper l'any 2004 i que actualment resulta pràcticament intrombable. Per aquest motiu, la Direcció General d'Afers Religiosos del Departament de Governació i Relacions Institucionals de la Generalitat de Catalunya va impulsar l'elaboració d'una nova edició que es pogués difondre en línia i que permetés accedir a una informació que és difícil d'obtenir per altres vies. L'Obra Social "la Caixa" també s'ha volgut implicar en el projecte amb la seva col·laboració.

El diccionari actual incorpora, respecte del *Vocabulari...* inicial, més de tres-centes entrades noves, un nombre important d'esmenes i addicions, i una reorganització general de la informació oferta perquè sigui més fàcilment accessible, com podreu veure una mica més endavant en aquesta mateixa presentació.

En l'època de les xarxes i dels enormes cabals d'informació que s'hi belluguen, sembla un contrasentit afirmar que sigui difícil accedir a una certa informació, però el fet és que són escassos els materials que presentin els termes propis de les diverses tradicions religioses i altres termes de l'àmbit des de la perspectiva que trobareu aquí. L'edició del 2004 es va elaborar amb la participació de membres de la majoria de les tradicions religioses presents a les terres de parla catalana, i són aquests membres els que van fer la selecció de la nomenclatura que els va semblar bàsica. Es va demanar que tinguessin en compte que l'objectiu del material no era oferir un recull de tot el coneixement possible (cosa que hauria estat de totes totes impossible), sinó un objectiu molt més pràctic: oferir a periodistes i a altres redactors ocasionals de textos de temàtica religiosa la informació mínima necessària per a poder utilitzar la terminologia pròpia de cada tradició de manera adequada.

L'equip de redacció, coordinat per l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós i conformat per científics de la religió i experts en diversitat religiosa, va vetllar per

¹ ASSOCIACIÓ UNESCO PER AL DIÀLEG INTERRELIGIÓS: *Vocabulari de les religions per a mitjans de comunicació*. Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya; Angle Editorial, 2004. ISBN 84-96103-58-7.

equilibrar la informació que van aportar les diverses comunitats, tant pel que fa al nombre de termes com a la informació que s'oferia de cada concepte.

Per tant, aquest diccionari no es presentava llavors, i no es presenta ara, com una obra adreçada a especialistes, sinó a persones que per necessitats professionals o personals hagin de redactar, interpretar o difondre textos de temàtica religiosa, però sense tenir-ne un coneixement aprofundit. En el mateix títol original s'esmentaven els mitjans de comunicació, perquè aquest és el context en què és més fàcil imaginar que algú hagi de trobar-se en aquesta circumstància i perquè la transcendència dels usos en aquests mitjans és gran a l'hora de construir imatges públiques de comunitats, però de fet el col·lectiu de possibles usuaris d'aquest material pot anar força més enllà: professionals de l'àmbit dels serveis socials, de la salut, de l'educació, de l'empresa, estudiants de diverses disciplines humanístiques i socials, i, en general, qualsevol persona interessada en el fenomen religiós des de qualsevol de les perspectives amb què es pot considerar (cultural, social, antropològica, sanitària, educativa, etc.).

Les persones que tinguin accés a la primera edició del *Vocabulari...* i que ara consultin aquesta versió en línia hi trobaran considerables diferències, que comentem tot seguit.

1. Noves entrades

La novetat més important entre la primera edició i l'actual és l'augment del nombre d'entrades. Si l'any 2004 el *Vocabulari...* presentava 1.283 entrades, l'actual edició en presenta 1.608 (que corresponen estrictament a 1.427 conceptes diferents). La majoria d'altres s'han fet a partir d'indicacions dels especialistes de l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós, que des de l'any 2004 han anat recollint suggeriments i propostes d'actualització, supressió o inclusió de termes de part de representants de comunitats religioses, d'experts en gestió de la diversitat religiosa i d'educadors i formadors en l'àmbit d'una religió o de les ciències de la religió. En alguns casos s'han fet altes que corresponien a conceptes esmentats en el cos de les entrades però no definits en la primera edició.

Tanmateix, convé advertir un cop més el lector especialista que la selecció de la nomenclatura d'aquesta obra no obeeix a criteris estrictament terminològics o lexicogràfics, sinó a les tries fetes per membres de les diverses tradicions, a les necessitats extremes de la gestió de la diversitat religiosa durant aquests darrers anys i a mancances reconegudes per alguns experts en ciències de les religions. L'actual edició en línia permetrà, a més a més, poder anar incorporant noves fitxes a mesura que se'n detecti la necessitat.

2. Redistribució de la informació

La informació conceptual i enciclopèdica en la primera edició es presentava en un sol bloc. Per a l'edició actual s'ha intentat separar en un primer bloc els trets definitoris de cada concepte, i en un altre bloc el que es pot considerar informació enciclopèdica o complementària. El primer tipus d'informació es presenta, doncs, a l'apartat de "definició" de cada entrada, i la resta sota l'epígraf de "nota". Aquest tractament permet

una aproximació més sistemàtica a conceptes paral·lels, i fa més homologable aquest diccionari a la resta de materials oferts pel TERMCAT. De tota manera, hi ha casos en què aquesta distribució no és possible o pertinent (en els noms propis de persona o institució, per exemple).

3. Esmenes i correccions conceptuals i d'altra mena

S'ha aprofitat la tasca de revisió de la informació del *Vocabulari...* per a esmenar els aspectes en què s'havien observat desajustos o inadequacions. Les esmenes poden afectar aspectes de contingut (en aquest cas, la majoria de propostes d'esmena provenen de l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós i de la seva habitual relació de proximitat amb la diversitat religiosa i amb els experts de l'àmbit) i aspectes formals o de sistematicitat (certs usos de majúscules o minúscules, presentació de les entrades, categories gramaticals, etc.). En alguns casos s'ha esmenat l'assignació de determinats termes a una tradició o a una altra.

4. Reducció de les remissions a altres entrades

En un àmbit com aquest les relacions entre els diversos conceptes estableixen una xarxa especialment densa de coneixement, i l'especialista sempre té la percepció que un determinat concepte no es pot entendre si no es tenen presents altres conceptes relacionats. Això va fer que en el *Vocabulari...* les entrades presentessin un elevat nombre de remissions d'unes entrades a unes altres, però d'una manera poc sistemàtica. Per a l'edició actual aquestes remissions s'han reduït als casos que s'han considerat imprescindibles.

5. Característiques i forma de les entrades

Atenent al caràcter pràctic de l'obra, el lector veurà que s'hi recullen entrades de tipus molt divers. Per exemple, el lector hi trobarà alguns noms propis de persona, de lloc o d'institucions, cosa que s'aparta del que és habitual en els materials terminològics.

Hi ha també tot un conjunt de mots, ja siguin noms propis o noms comuns, que són propis de cultures que s'expressen amb alfabetos no llatins. Els termes de l'islam, del budisme, de l'hinduisme, del judaisme, etc. s'expressen originalment amb grafies alienes al nostre sistema gràfic, i en relativament pocs casos hi ha formes que es puguin considerar ja tradicionals amb una determinada grafia catalana. I encara, algunes de les grafies tradicionals recollides en diccionaris i enciclopèdies presenten solucions mal acollides per les comunitats religioses que avui difonen aquestes formes entre nosaltres.

Les obres especialitzades resolen aquestes dificultats gràfiques amb el sistema de la transliteració, segons el qual a cada grafia original es fa correspondre una determinada grafia en l'alfabet llatí. Però aquest sistema presenta l'inconvenient que, per intentar donar resposta a les particularitats fonogràfiques de la llengua original, comporta grafies amb diacrítics (č, ě, š, i molts altres) difícilment interpretables per a un lector mitjà i, fins i tot, difícilment representables en tots els suports en què la informació s'ha de poder

transmetre (subtitulació, web, Twitter, missatges electrònics, etc.). A més, la lectura que convé fer d'aquesta mena de grafies no coincideix necessàriament amb el valor fonètic que solen tenir aquestes "lletres" en català. Per resoldre aquest inconvenient, es pot optar pel sistema de la transcripció, en què es pretén reproduir aproximadament el valor fonètic del mot original a partir dels recursos gràfics de la llengua d'arribada. Però la transcripció sovint també topa amb dificultats de tipus pràctic, perquè les llengües presenten particularitats fonètiques molt difícils de representar en un altre alfabet (per exemple, és difícil intentar donar resposta a determinades pronúncies que es produeixen en àrab).

Del que s'acaba d'exposar es dedueix que les dificultats a l'hora de fer un recull de termes procedents de totes aquestes tradicions són pràcticament inabastables. Davant d'aquestes dificultats, s'ha procurat que el lector hi pugui trobar totes les formes que tenen un ús més general, fins i tot aquelles que presenten problemes o grafies discutides;² per mitjà de remissions internes, s'ofereix accés a la forma sota la qual s'ha inclòs l'explicació del concepte. Aquesta forma és, sistemàticament, la forma que els especialistes en transcripció consultats han considerat més adequada. Amb tot, és clar que aquest és un dels aspectes en què l'obra s'ha d'entendre inequívocament com un punt de partida, i no pas com una resposta definitiva.

6. Aspectes de redacció

Finalment, en la redacció de les entrades hem pretès mantenir una certa distància respecte del terme que tractàvem, per evitar tant com fos possible que les vinculacions o opinions personals dels redactors influïssin excessivament en la manera d'aproximar-se a uns conceptes que massa sovint han estat tractats des d'apriorismes i partits presos. N'és un exemple el tractament donat al mot *secta* (vegeu la informació que donem sota aquesta entrada). Ara bé, tampoc no hem volgut allunyar-nos de la realitat social i cultural que vivim; per tant, no hem presentat una visió ingènua de determinats conceptes que han aparegut i apareixen sovint en els mitjans de comunicació, ni ens hem volgut sotmetre a una cotilla excessiva que ens obligués a una redacció poc natural en les explicacions ofertes. Per això el lector observarà, per exemple, que s'utilitzen amb normalitat les abreviatures *aC* i *dC*, corresponents a les expressions "abans de Crist" i "després de Crist" en algunes datacions històriques, perquè aquesta és la manera habitual de fer-ho en el nostre àmbit cultural, encara que es tracti d'una expressió nascuda en el context d'una determinada tradició religiosa. I, com aquest cas, n'hi ha alguns altres que potser no cal fer explícits però que ajuden a donar al text la necessària agilitat informativa.

² És especialment significatiu el cas de l'expressió *Fe Bahá'í*, forma preferida pels membres d'aquesta comunitat per davant de la forma ja recollida pel diccionari normatiu *bahaisme*.

Tots els diccionaris són fotografies que s'obtenen en un determinat moment d'un llarg procés que, en rigor, no es pot considerar mai acabat. Som conscients que queden aspectes que en la fotografia actual d'aquesta obra encara no es poden considerar ben resolts, però confiem que aquest *Diccionari de religions* satisfaci en una bona proporció les necessitats de les persones per a qui s'ha concebut.

Si ens voleu fer arribar alguna proposta que permeti millorar el contingut de l'obra ho podeu fer a qualsevol de les adreces secretaria@audir.org o informacio@termcat.cat.

Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós
Centre de Terminologia TERMCAT